

Olof von Kogerer

olofvk@hotmail.com

REMISSVAR

2024-11-19

(uppdaterad 2024-11-22 genom tillägg av avsn 11 sid 8-10)

Erik Gustavsson

magneten2@hotmail.com

Till:

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kn.nm@regeringskansliet.se

Kopia för kännedom:

- Filipstads kommun
- Hagfors kommun
- Nordmarks Hembygdsförening

Yttrande med anledning av Klimat- och Miljödepartementets remiss
Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning. Dnr KN 2024/01642

1) Sammanfattning av vår ståndpunkt:

- Vattenkraften är en viktig produktionsresurs som är extra värdefull då den är planerbar, förnybar och CO₂-fri. Som näringsminister Ebba Busch har betonat: "Vi är i en situation där varje kWh räknas". Alla vattenkraftverk har en viktig roll i elberedskapen!
- Ställda miljövillkor skall vara rimliga och proportionerliga, d.v.s. nyttan skall överstiga kostnaderna såväl för den enskilde som för det allmänna. Möjligheterna för finansiering från staten eller EU när det gäller kostsamma åtgärder, bör undersökas.
- Lagstiftningen skall följas där det bl.a. framgår att "berörda myndigheter skall vara skyldiga att fullt ut utnyttja det utrymme för undantag och lägre ställda krav som EU-rätten medger". Så sker ej då Vattenmyndigheten och Länsstyrelser gör en egen tolkning där man anser att möjlighet till undantag endast gäller för större kraftverk och ej för mindre sådana. Detta synsätt genomsyrar nu även departementets Promemoria.
- Vid kommande prövning skall beaktas att dagens mindre vattenkraftverk ofta har sitt ursprung i järnbruk och liknande sedan 1600-talet och att rättskraft finns i gamla privilegiebrev. Betydelsen av "urminnes hävd" bör förtydligas och exv kunna överföras från ett vattenhjul med stånggång till turbin-generator och kraftledning.
- Kulturaspekter skall i högre grad beaktas liksom dammars värde för att bevara våtmarker, närmiljö för boende och dämpning av höga flöden som verkar bli allt vanligare i världen till följd av klimatförändringarna.

2) Vår roll i ärendet. Potentiella bindningar och jävsförhållanden:

Erik Gustavsson och Olof von Kogerer är verksamhetsutövare med var sin vattenkraftstation inom Filipstads kommun. Erik arbetar därutöver som mekaniker, anställd vid Filipstads kommun, gatukontoret. Olof arbetar som företagsläkare vid Bergslagens Arbetsmiljö i Filipstad samt har tidigare arbetat som företagsläkare vid stålverket SSAB och Stora Ensos pappersbruk Kvarnsveden i Borlänge samt fram till dec 2021 även vid Boliden Mineral i Garpenberg. Vi är båda medlemmar i Värmlands-Dalslands Vattenkraftförening. Olof är därutöver medlem i LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) samt Sveriges Läkarförbund. Erik är ordförande i Nordmarks Fiskevårdsområdes-förening. Förutom vattenkraften har vi båda också skogsbruk.

3) Tidigare remissyttranden

Vi har tidigare lämnat remissyttranden avseende nationella prövningsplanen samt pausningen av denna, dels 221215, dels 240515, med en mindre komplettering 240601. Kopior på dessa bifogas som bilaga.

4) Kommentar till remisspromemorian

Av remisspromemorian, sid 2, kan man utläsa att syftet med remissen skall vara följande

”Ändringarna syftar till att säkerställa att berörda verksamheter prövas mot rätt kravnivå och att det utrymme EU-rätten ger att vid miljöanpassning av verksamheterna säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut. Som ett led i detta föreslås bland annat ändringar som underlättar bedömningen av om ett vatten kan förklaras som kraftigt modifierat och som tydliggör de krav på vattnets kvalitet som då gäller.”

Vi tycker att detta är en bra utgångspunkt. Tyvärr upplever verksamhetsutövare i kraftbranschen att Länsstyrelser och vattenmyndigheter inte ändrat sin negativa inställning till vattenkraft baserad energiproduktion. Detta är extra tydligt vad gäller den småskaliga vattenkraften. Det kan därför vara lämpligt att man från Regeringens sida exv i regleringsbrev förtydligar vad som gäller för berörda myndigheter. Särskilt gäller detta möjligheten för att klassa vattendrag som exv sedan 1800 talet används för energiproduktion, som kraftigt modifierat och då inte behöva uppnå kravet på GES (god ekologisk status).

5) Dyra processer. Miljöfonden verkar ha slut på pengar. Kan EU betala?

Omprövningsprocessen för befintliga kraftverk som i många fall varit i drift i mer än 100 år, uppfattas av verksamhetsutövare som komplicerad och dyrbar. Kostnader för detta hamnar ytterst på den enskilde verksamhetsutövaren som oftast är en privatperson med begränsade ekonomiska resurser. Man har varken tid, kunskap eller ekonomi för att hantera detta. Fiskeintressen och vissa andra miljöorganisationer anser

att verksamheten är "miljöfarlig" trots att grundprincipen för ett vattenkraftverk är att utnyttja det strömmande vattnets fallhöjd vilket i princip inte släpper ut vare sig miljögifter eller ger upphov till farligt avfall som måste hanteras i 100 000 år.

För ekonomin hänvisas ofta till Vattenkraftens miljöfond som dock nyligen har pausat sina utbetalningar vilket tolkas som att de fonderade pengarna inte kommer att räcka.

Eftersom det här i grunden är ett EU-initiativ, undrar vi om det inte vore på sin plats att ev faunapassager och liknande bekostas av EU-medel. Med tanke på de miljarder i coronafonden som getts till bl.a. Grekland och Italien så borde det finnas en slant över till bidrag i detta sammanhang.

6) Fiskvägar måste vara rimliga i kostnader och vara motiverade.

Ett småskaligt vattenkraftverk med flera dammbyggnader, så som är vanligt i Bergslagen, kan hamna på en kostnad uppemot 12 – 20 miljoner kronor för enbart de fiskvägar som Länsstyrelserna och i förlängningen Vattenmyndigheterna kräver. Detta antingen det behövs i de aktuella vattendragen eller inte. Den kostnaden är helt orimlig att bära för en privatperson. Även större företag typ Fortum har backat för kostnaderna och river ut i stället.

Vi ber att få berätta om ett konkret fall: Uppströms vid en av våra kraftstationer finns ett antal dammar där vår Länsstyrelse gärna vill ha faunapassager. Den beräknade kostnaden kommer att uppgå till minst 2 miljoner per passage, för vissa av objekten som ligger otillgängligt till så tillkommer någon miljon för att bygga väg dit. Vi har diskuterat saken med lokala fiskevårdsområdesföreningar som konstaterar att de inte anser att dessa åtgärder är meningsfulla. Som den fiskekunnige säkert vet, är inte alla fiskarter "vandrande". För de fiskar som vandrar exv öring, så riskerar de att ätas upp av gädda (som är en rovfisk). Länsstyrelsen har under tidigt 1900-tal inplanterat gädda i vattendragen uppströms, sannolikt i syfte att bli mat till boende efter krigsåren. Ur fiskeribiologisk synvinkel var denna inplantering olämplig men nu råkar gäddan vara i princip omöjlig att få bort. Att försöka "fiska bort" gäddbeståndet har misslyckats och rotenonbehandling är numera inte tillåtet av miljöskäl. Dessutom kan en faunapassage på olämpliga ställen medverka till att kräftpesten sprids uppströms och slå ut en population av flodkräftor som har konstaterats. Så varför slänga ut 15-20 miljoner till ingen nytta? För Länsstyrelsen lär knappast ta bort gäddbeståndet de själva planterat ut en gång i tiden.

Klipp nedan från protokoll upprättat av Länsstyrelsens dåvarande fiskeriansvarige Alfred Björnemalm, avser åren 1917 – 1937. Man planterade ut gädda i flera berörda sjöar utan att inse faran med att sätta ut gäddan som är en predator. Konsekvensen blir att en fisktrappa inte gör nytta eftersom eventuellt vandrande fisk som når upp, äts upp av predatorm. Handlingarna nedan som bekräftar utsättning av gädda, kommer från Länsstyrelsen i Värmland.

Yngel och fiskinplanteringar åren 1917 - 1937

och kända resultat

från Alfr. Björnemark, Karlstad.

Fiskinplanteringar i Värmland under åren 1/1 1917 - 31/1 1937.

Nr. 14.

Sjöns namn	Ynglets härkomst	År	Lex	Sik	Gädda	Göa	Ål kg.	Dv.	Resultat, fångst i kg. per år för hela sjön
Transport 399 st.									
Klarälven	Från Sandgrund	1935	155,000						
Önnerudsdammen	" "	1935	10,000						
Noreälven	" "	1935	15,000 laxöring						
Jönsälven	" "	1935	45,000 laxöring						
Joelälven	" "	1935	45,000						
Vänern	" "	1935		Fetsik 1,200,000					
"	" "	1935		Gråsik 1,400,000					
Alstern, Brattfors s:n	" "	1935		100,000					
St. Stensjön	" "	1935		60,000					
Bergsjön, Gunnarskogs s:n	" "	1935		60,000					
Humsjön	" "	1935			15,000				
Sälsjön	" "	1935			15,000				
Flyta	" "	1935			10,000				
Bysjön	" Karlslund	1935			50,000				
Rottnen	" "	1935			50,000				
Aspen, Långseruds s:n	" "	1935			50,000				
Mussjön, Ekshäreds s:n	" "	1935			50,000				
Daglösen	" "	1935			10,000				
Gapern	" "	1935			50,000				
Svalsjön	" "	1935			25,000				
Börresjön	" "	1935			25,000				
Skocksjön	" "	1935			15,000				
Grundsjön	" Sandgrund	1935			30,000				
Hovantjärn	" "	1935			10,000				

7) Urminnes hävd. Bedömning av lagligheten för gamla kraftstationer.

Enligt Lag om införande av miljöbalken (SFS 1998:811) framgår:

5 a § En verksamhet som bedrivs i enlighet med en urminnes hävd, ett privilegiebrev eller en annan sådan särskild rättighet att förfoga över vatten som avses i 2 kap. 41 § vattenlagen (1918:523) ska anses bedrivas med stöd av en rättighet som har tillkommit enligt motsvarande bestämmelser i miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken, om det inte följer något annat av denna lag eller av föreskrifterna. Lag (2018:1419).

18 § Frågan om lagligheten av en vattenanläggning som har tillkommit före ikraftträdandet av miljöbalken utan tillstånd enligt

vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre bestämmelser bedöms enligt de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst.

Som urminnes hävd brukar man ange år 1882 eller tidigare.

Problemet är att det ibland finns olika uppfattningar om vad som ingår i rättigheten. Kommersiell produktion av elektrisk kraft började i slutet av 1800-talet. Däremot har utnyttjandet av vattenkraft i form av vattenhjul m m, anor till medeltiden och tidigare. För gruvan i Taberg (Filipstads kommun) kom Tabergs kanal att byggas och blev klar 1850. Den var primärt en transportled av malm. Reglering av sjöar uppströms blev klara 1854. Snart sattes de första vattenhjulen upp som transporterade kraften till gruvornas spel (=hissar) och fläktar m m via stånggångar. Dessa ersattes av elektrisk överföring 1917. Enligt vår uppfattning skall då begreppet urminnes hävd kunna användas oavsett typ av anläggning. Målet i detta fall var ju att förse gruvan med nödvändig kraft. Det skall inte spela någon roll om vattnets kraft har använts för drift av vattenhjul till kvarn, såg, gruvändamål eller el-utvinning. Ändamålet har varit detsamma med påverkan av vattendraget över tid. De domar som har avkunnats har emellertid i vissa fall gjort annorlunda bedömningar, vilket enligt vår uppfattning inte kan anses vara i enlighet med lagstiftarens intentioner. (Domarna har dock överklagats till MMÖD som återförvisat ärendena till Mark- och miljödomstolen.)

Det är därför av vikt att man i den pågående processen beaktar att man förtydligar begreppet *urminnes hävd* i enligt vad som ovan anförts.

8) **Dammars framtid och utrivningspolicy.**

Värmland har många dammar med en historik av flottning, hyttverksamhet, kvarnar eller annan vattenkraftrelaterad utvinning. Länsstyrelsen i Värmland vill ha dammarna utrivna. Rent praktiskt ges dammens förmodade ägare, exv kraftbolaget Fortum, ett föreläggande om olika åtgärder vars syfte uppenbart är att göra dammen olönsam och att den rivs ut. Detta innebär att boende kring sjön, får en helt förändrad livsmiljö, när sjön "försvinner" och de protester som uppkommer nonchaleras av berörda. Vi visar några axplock i massmedia:

Damm på väg rivas ut – närboende förtvivlade: ”Känner oss överkörda”

KÄLLA: WWW.VF.SE
PUBLICERAD: 2023-04-12 06:30

Flödena vid och kring Kindsjön i Torsby kommuns norra delar befaras bli påverkade om dammarna i de kringliggande vattendragen rivs ut. Foto: Daniel Olausson

Dammarna vid flera sjöar i norra länet står näst på tur att rivas ut.

Frustrerade närboende har bildat en förening i hopp om att rädda sjöarna.

– Vi upplever att de bara kör ned det här i halsen på oss, säger Lars Nordström, ordförande i Rånjärvs intresseförening.

Här torrläggjs sjön – föreningen ska polisanmäla: ”Det är hemskt”

KÄLLA: WWW.VF.SE PUBLICERAD: 2023-09-02

Daniel Olausson
daniel.olausson@vf.se

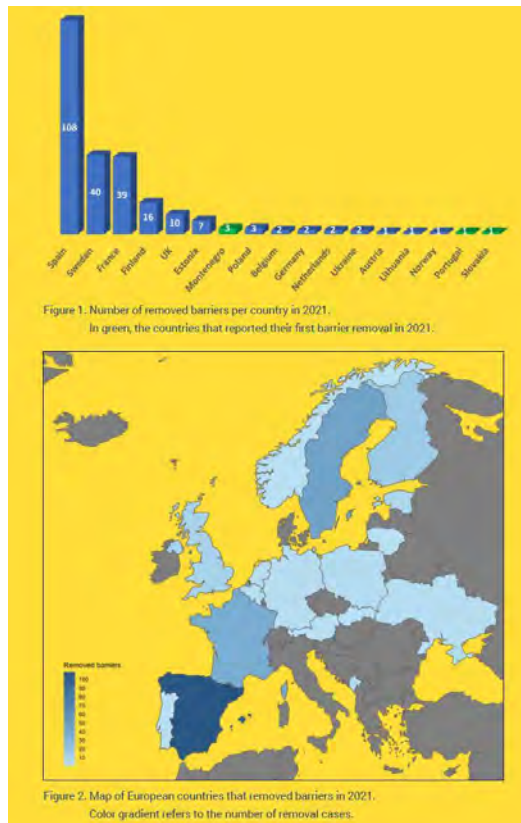
Här var det en sjö för några veckor sedan, men efter att dammen vid Östra Görsjön har rivits ut är det bara en fåra i mitten som återstår. Foto: Daniel Olausson

Dammarna vid Östra och Västra Görsjöarna har rivits ut och redan förändrat landskapet.

Nu förs diskussioner om att polisanmäla aktionen som ett miljöbrott.

– Det vore intressant att få det prövat, säger Jan Carlsson.

Enligt publikationen "Dam Removal Europe" är det en trend i Europa att riva ut dammar. Spanien leder ligan med Sverige på 2:a plats, tätt följd av Frankrike. Att ta bort dammar som finns vid sjöar eller liknande vattenreservoar, innebär att man tar bort en dämpande funktion vid höga flöden vilket ökar risken för översvämningar i lågt liggande tätorter nedströms. Det kan inte uteslutas att den "damm-fientliga" attityden som Spanien enligt denna källa har, kan ha bidragit till den katastrofala konsekvensen av översvämningen i Valencia nyligen, med mer än 200 dödsoffer.

En gammal damm i Spanien tycks dock ha klarat sig undan utrivningsraseriet och lär ha skonat den orten från översvämning enligt en artikel i Expressen se nedan

2000 år gammal damm höll regnkaoset borta
 Källa: www.expressen.se
 Publicerad 2 nov 2024 kl. 19.34
 Uppdaterad 3 nov kl. 05.27
 Den lilla byn Almonacid de la Cuba klarade sig från regnkaoset – med hjälp av en lämning från romariket.
 – Den förhindrade översvämningar i staden. För det tackar vi dammen, säger borgmästare José Enrique Martínez.
 Men förödelsen är stor på många platser i landet.

Sammanfattning dammar:

- Dammar har ett värde ur kulturhistorisk synvinkel.
- Dammar har ett värde för boendes närmiljö och ev utrivning skapar öde månlandskap typ "Aralsjön".
- Dammar/uppdämda sjöar har under flera århundranden skapat ett nytt naturtillstånd där växter och djur etablerat sig
- Dammar motverkar översvämningar och kan rädda lågt liggande samhällen vid kraftig nederbörd som förväntas öka till följd av klimatförändringar.
- Dammar gör nytta genom att upprätthålla våtmarker vilket minskar CO₂-utsläpp. I andra sammanhang kan Länsstyrelsen ge bidrag för att genom dämning återupprätta våtmarker, men här vill man riva ut. Låter motsägelsefullt och kostnadsmässigt ineffektivt!
- Dammar bidrar till tillgång till vatten för Räddningstjänsten vid exempelvis skogsbrand.
- Slutsats: Var rädd om dammarna!

9) Alla undantag som EU rätten medger, skall användas

I instruktion från Regeringen (propositionen till NAP) står

"Berörda myndigheter ska vara skyldiga att vid klassificering av vattenförekomster och vid beslut om miljö kvalitetsnormer för dessa vatten fullt ut utnyttja det utrymme för undantag och lägre ställda krav som EU-rätten medger".

Hittillsvarande praxis har varit att begreppet KVM inte får användas för mindre anläggningar under 15 MW. Det finns inget lagstöd för sådan praxis och det ankommer på KN-departementet att exv via regleringsbrev tydliggöra vad som ovan har framförts. Myndigheterna eller andra skall inte på eget bevåg få möjligheten att utesluta den småskaliga vattenkraften. En jämförelse: Hur skulle det se ut om man generellt tvingade alla småbutiker på landsorten att lägga ner och bara hänvisa till större köpcentra?

10) Beredskapsskäl

Kriget i Ukraina visar att anfallaren, i detta fall Ryssland, siktar in sig på el-infrastrukturen. D v s man bombar sönder elnätet så att vanligt folk blir framtagna elströmmen vilket sedan medför att man inte får vatten, värme och ytterst riskerar att frysa ihjäl. D v s ren terror. I ett sådant läge är det av beredskapsskäl bra att ha småkraftverk i bygden som är svåra att slå ut.

Från Regeringen har man tidigare påtalat att ett anfall mot Sverige "inte kan uteslutas". Då måste elberedskapen beaktas och där ingår alla småkraftverk vilka kan få en betydelse "om kriget kommer".

11) Sveriges Ingenjörer och AFRY förordar utbyggnad av vattenkraft

Sverige behöver mera vattenkraft, säger *Sveriges Ingenjörer* och har 241121 presenterat en utredningsrapport på 63 sidor i frågan.

(källa: <https://www.sverigesingenjorer.se/opinion-och-press/nyheter/mer-effekt-fran-vattenkraften-moter-behovet-av-el/>)

Man konstaterar att Sverige har ett behov av mera fossilfri och planerbar el i närtid. Den politiska diskussionen från Regeringen (Tidöpartierna) har hittills talat om en utbyggnad av *kärnkraft*. Nackdelarna med detta är att den är förhållandevis dyrbar och tar lång tid. Utöver det har vi fortfarande risker för radioaktiva utsläpp och problemen med omhändertagande av högaktivt avfall under mycket lång tid.

Sveriges ingenjörer har låtit konsultföretaget AFRY göra en utredning som pekar på att mera effekt från vattenkraften kan vara en lösning. Vattenkraften är i dag med sina 40 procent av Sveriges elproduktion den största källan till el. Den är **planerbar, reglerbar, fossilfri och förnybar**. Inga större investeringar har dock gjorts på över 30 år.

Medan vind- och solkraft har byggts ut kraftigt, har vattenkraftens kapacitet på drygt 16 000 MW i stort varit oförändrad sedan 1990.

– Vi har stora behov av fossilfri el till ett rimligt pris. Det är helt centralt för den omställning stora delar av industrin nu måste göra, och därmed också för Sveriges konkurrenskraft, säger Ulrika Lindstrand, förbundsordförande Sveriges Ingenjörer.

Enligt en ny rapport som Sveriges Ingenjörer beställt från teknik- och managementkonsultföretaget AFRY, kan renovering och uppgradering av den vattenkraft som redan finns i dag ge stora tillskott av el till godtagbara kostnader för samhället.

– På liknande sätt som regeringen gjorde med kärnkraften krävs därför nu en snabbtredning om en satsning på vattenkraften. Regeringen måste snabbt besluta vilket ansvar staten ska ta för den brådskande satsningen på vattenkraften, säger Ulrika Lindstrand.

Rapporten pekar på att det dock finns ett antal hinder mot en utbyggnad av vattenkraften (se klipp nedan). En av dessa utmaningar är *Nationella planen för utbyggnad av vattenkraften* (NAP), som ju dels kommer att ta bort produktion genom spill förbi kraftverken, dels innebär en risk för att kraftverk läggs ner för att kraven i NAP gör en fortsatt drift ogenomförbar.

Kostnaderna är svåra att beräkna exakt och det varierar stort mellan olika kraftverk. AFRY uppskattar att kostnaden fram till 2035 kan bli ungefär 35 miljarder kronor. Detta ska jämföras med regeringens

beräkning att en ny kärnkraftsreaktor kostar cirka 100 miljarder kronor styck. Satsningen på vattenkraft skulle därmed ge samma effekttökning som en ny kärnkraftsreaktor, men till ungefär en tredjedel av kostnaden. Dessa förbättringar kan ske utan stora ingrepp i natur och miljö, eftersom inga nya kraftverk byggs och de outbyggda älvarna kan förbli orörda.

– Vattenkraften har en reglerande funktion i energisystemet. Den gör att det finns balans i systemet och gör det pålitligt. När sol- och vindkraft byggs ut, behövs mer balanserande kraft i systemet och där passar vattenkraften perfekt, säger Ulrika Lindstrand.

Hela rapporten kan hämtas via länken

https://www.sverigesingenjorer.se/globalassets/aktuelltpress/potential-for-vattenkraft_slutrapport_forord.pdf

12) Utrivning av kraftverk och dammar kan medföra miljöskador

Miljöfundamentalisters iver att riva ut dammar och kraftverk kan innebära skador på fiske och biologisk mångfald. 2018 publicerade tidningen Land Lantbruk en intressant artikel om konsekvenserna av utrivningar i Örebro Län.

Vi ber att få återge artikeln i sin helhet som en bilaga till denna skrivelse, ett talande exempel på den miljönytta som kraftverk och dammar gör vilket bör beaktas i Regeringens pågående arbete

Olof von Kogerer

Erik Gustavsson

Bilagor:

- 1) Artikel från Land Lantbruk från 2018 (se sid 11-20 nedan).
- 2) Tidigare remissyttrande från 2022. (separat pdf-fil)
- 3) Tidigare remissyttrande från 2024. (separat pdf-fil)

Utrivna fördämningar fick motsatt verkan

Källa: <https://www.landlantbruk.se/utrivna-fordamningar-fick-motsatt-verkan>

Publicerad: 23 november 2018

Uppdaterad: 26 november 2018

Utrivningen av fördämningar görs under förväändning att de ska skapa fritt strömmande vatten för att gynna öring och flodpärlmusslor. Men under sommaren visade flera exempel i Örebro län på motsatsen.

Vattenkraftsägaren Ulf Örtlund skötte tidigare regleringen vid Dammsjön. Han hävdar med bestämdhet att han hade kunnat hålla ett flöde i Hammarskogsån om dammluckan hade fått finnas kvar, ett förslag som länsstyrelsen avfärdade. FOTO: GÖRAN BERGLUND

DAMMSJÖN

Dammsjön är den viktigaste reservoaren i Hammarskogsåns vattensystem norr om Guldsmedshyttan. Höjderna runt sjön gör att den fylls på snabbt och avvattningen kan ligga på fyra kubikmeter i sekunden när den är som störst.

Hösten 2017 ersattes den tidigare dammluckan med en forsfåra som dock redan under maj 2018 stod torr. I början av sommaren lejde länsstyrelsen in en grävskopa för att justera den, men utan framgång.

Fiskarna kippade

Det fanns inget flöde under juli och de inledande veckorna i augusti och det vatten som fanns utgjordes av gölar.

– Jag är ingen expert men jag har talat med närboende som såg när fiskar låg och kippade efter andan och hur flodpärlmusslorna inte klarade sig, säger Ulf Örtlund, som i 16 år skötte regleringen och är ägare till kraftverket i Guldsmedshyttan.

Under den torra sommaren 2018 upphörde vattenflödet i Hammarskogsån. Länsstyrelsen Örebro hade i slutet av 2017 tagit bort dammluckan och regleringsmöjligheterna. FOTO: GÖRAN BERGLUND

Ulf Örtlund menar att han trots den torra sommaren hade med hjälp av dammluckan kunnat hålla ett flöde mellan Dammsjön och Gränsjön med en minimitappning på 50 liter i sekunden.

– Jag föreslog för Daniel Bergdahl på länsstyrelsen att de kunde ha behållit dammluckan och haft den som säkerhet, men det var han inte intresserad av.

Flödet avstannat

Sammanlagt fyra dammar i vattensystemet är utrivna. Det är bara fördämningen vid Gränsjöns utlopp som är kvar, men även den vill Kammarkollegiet och länsstyrelsen ta bort.

Under den torra sommaren 2018 upphörde vattenflödet i Hammarskogsån och vattenförekomsten inskränkte sig till några höljen. Länsstyrelsen Örebro hade i slutet av 2017 tagit bort dammluckan och regleringsmöjligheterna. FOTO: GÖRAN BERGLUND

Länsstyrelsen har satsat sammanlagt sex miljoner kronor på att säkerställa fri fiskvandring i Hammarskogsån. Även mellan Myggsjön och Rösjön har flödet avstannat under sommaren.

Fortsatt drift

Guldsmedshyttans kraftverk har efter en dom i mark- och miljödomstolen fått klartecken för fortsatt drift. Domen har i delar överklagats av Kammarkollegiet och länsstyrelsen.

Några pölar med stillastående vatten räckte inte för att hålla fisk och musslor vid liv i Bredsjöbäcken. FOTO: PRIVAT

BREDSJÖBÄCKEN

Vid utflödet från Bredsjön nära Stjärnfors i Ljusnarsbergs kommun har en fördämning rivits ut. Under dammluckorna fanns tidigare ett rör som alltid ledde vatten in i den cirka 1,5 kilometer långa bäck som leder till Rälsälven. Men efter utrivningen, som skedde i början av 2018, torkade fåran ut.

Grävde för vattnet

Sedan flödet började sina tog länsstyrelsen dit en grävmaskin för att försöka få fart på vattnet, dock utan att lyckas.

Bengt Nyvall visar konsekvenserna av uttorkningen av Bredsjöbäcken sommaren 2018 med bland annat döda flodpärlmusslor. Händelsen föregicks av att Länsstyrelsen Örebro rev ut en dammlucka och tog bort regleringsmöjligheterna. FOTO: PRIVAT

Bengt Nyvall, 80, som känner området sedan barnsben säger att han aldrig tidigare under sin livstid sett så många döda flodpärlmusslor. På en sträcka av bara 100 meter hittade han massvis av tomma musselskal. Även öringen har tagit skada eftersom dessa två arter lever i symbios med varandra.

Mängder av flodpärlmusslor dog när Bredsjöbäcken torkade ut efter utrivningen av regleringsmöjligheten. FOTO: PRIVAT

– Här har funnits bäcköring sedan tidigare. Nu såg jag några små yngel, inte mer. De enda musslor som fanns kvar satt i små gölar, berättar Bengt Nyvall.

"Motsatt verkan"

– Det är sorgligt, jag blev nästan tårögd när jag såg det. Åtgärden har fått rakt motsatt verkan mot vad som var tänkt, allt på grund av okunniga människor.

MULLÅN

Till en kostnad av 2,7 miljoner kronor och med ett bidrag på 950 000 kronor från Naturskyddsföreningens fond Bra Miljöval rev länsstyrelsen ut dammen i Mullhyttan norr om sjön Teen sydost om Degerfors. Syftet var liksom vid motsvarande åtgärder på andra håll att skapa fria vandringsvägar för att gynna öring och flodpärlmussla.

Kräfter dött

Under sommaren 2018 konstaterade närboende att vattenflödet i Mullån hade upphört helt och fann ett stort antal döda flodpärlmusslor. Dessutom hade både kräftor och öringar dött av bristen på vatten.

Dålig tajming

Till P4 Radio Örebro beklagade vattenvårdshandläggare Daniel Bergdahl och konstaterade att tajmingen för dammrivningen inte varit den bästa. Om dammen varit kvar skulle vattendjuren ha kunnat räddas. Trots detta anser Daniel Bergdahl att dammrivningen i längden ger en så naturlig miljö som möjligt och därmed gynnar musslan och övrigt djurliv.

Försökte släppa på

Länsstyrelsen vidtog i efterhand åtgärder för att försöka släppa på mer vatten i Mullån.

För tredje sommaren i rad har Fräsebäcken torkat ut. För fyra år sedan rev länsstyrelsen ut de fyra fördämningarna på vattnets väg ned till sjön Unden. FOTO: GÖRAN HARTMAN

FRÄSEBÄCKEN

Fräsebäcken, som utgör gräns mellan Örebro och Västra Götalands län, var en av de första där länsstyrelsen tog bort ett antal fördämningar. Nu har den under tre somrar i rad varit uttorkad.

Fond betalade

Hela kostnaden för borttagandet av totalt fyra dammar, som var beräknad till 665 000 kronor, finansierades med bidrag från Naturskyddsföreningens fond Bra Miljöval.

"Utrivning av dammarna i Fräsebäckens nedre lopp kommer att återskapa naturlika fiskvägar och tillföra nya strömbiotoper", skrev länsstyrelsen i sin bidragsansökan.

Aldrig vandrat fiskar

– Det finns ett fundamentalt feltänkande. Öringen är till att börja med inplanterad och i dessa vattendrag har det aldrig funnits någon fiskvandring för att det helt enkelt under långa perioder finns för lite vatten i systemen, säger Göran Hartman, dammägare och ledande i nätverket Tivedens vänner.

Där det tidigare låg dammar i Imälven har växtligheten tagit över nästan helt och hållet. FOTO: PRIVAT

IMÄLVEN

Utrivningarna av dammar i Imälven påbörjades redan 2011 och flera små vattenkraftverk försvann. Imälven är ett biflöde till Svartälven och rinner ut i sjön Möckeln i Karlskoga.

Värdefullt vatten

Den klassas som ett nationellt särskilt värdefullt naturvatten, främst tack vare de cirka 33 000 flodpärlmusslor som för några år sedan fanns i älven.

Imälven har klassats som ett nationellt särskilt värdefullt vatten tack vare den stora förekomsten av flodpärlmusslor. Men när vattenfåran stod torr i somras så dog ett stort antal musslor. FOTO: PRIVAT

Vuxit igen

I somras var Imälven periodvis helt torrlagd och närboende kunde konstatera ett stort antal döda flodpärlmusslor. Där dammarna tidigare fanns har det vuxit igen och på stenarna sitter skarvar i väntan på att fånga fisk.

Det låga vattenflödet i Imälven har gjort den intressant för skarven som nu har lättare att fånga fisk. FOTO: PRIVAT

Musslor minskat

Enligt en vattenkraftsägare som känner området har den synliga förekomsten av flodpärlmusslorna nu minskat kraftigt.

"Flodpärlmussla har endast påträffats nedströms Utterbäck och nu får musslorna möjlighet att sprida sig i en stor del av avrinningsområdet", skrev länsstyrelsen i sin bidragsansökan till Bra Miljöval.

Där det tidigare låg dammar i Imälven har växtligheten tagit över nästan helt och hållet. FOTO: PRIVAT

Göran Berglund

goran.berglund@landlantbruk.se 010-184 42 83